

## TẾT ĐẾN XUÂN VỀ VÀ NHỮNG PHONG TỤC ĐẸP CỦA NGƯỜI VIỆT NAM

**HỒ NGỌC DIỆP**

Hội Văn học Nghệ thuật tỉnh Quảng Bình

Như thường lệ, cứ mỗi độ Tết đến, Xuân về, khi con người đã tạm khép lại những vất vả lo âu của cuộc sống đời thường sau một thời gian lao động mệt nhọc của chu kỳ thời gian năm, người dân các làng quê Việt Nam lại háo hức trong không khí đón Xuân.

Trong cái chuỗi thiêng liêng của tháng năm, của lịch sử, Tết đến con người như được đắm mình trong những phong tục đẹp, thể hiện bản sắc văn hóa Việt Nam, thể hiện tình làng nghĩa xóm, sự đầm ấm trong hạnh phúc gia đình.

Lễ Tết Nguyên đán hay còn gọi là “Tết Cả” là lễ hội truyền thống đặc sắc của dân tộc Việt Nam. Nó mang tính thống nhất, tính cộng đồng xã hội, thẩm mỹ cao... Tết là điểm xuất phát thiêng liêng của ngày mới, tháng mới, năm mới, là dịp con người hướng tới mỹ tục: lịch sự, cao thượng, nhân ái với những lời chúc tốt đẹp nhất. Tết còn là thời khắc chứa đựng nhiều niềm vui bao la của con người, mỗi khi qua năm mới là họ quên hết mọi nhọc nhằn, khó khăn phải chịu đựng trong năm qua, sẵn sàng làm lại cuộc đời trong hy vọng và niềm vui. Theo quan niệm về vũ trụ của cư dân nông

ng nghiệp ngày xưa, mùa đông qua, mùa xuân bắt đầu là một giai đoạn hồi sinh của vạn vật. Con người cảm thông với thiên nhiên trong niềm vui của sự hồi sinh đó. Trong những ngày lễ Tết người ta như được đổi mới hoàn toàn, rũ bỏ con người cũ, khoác lên mình một tâm hồn mới, gạt bỏ những ý nghĩ buồn chán, suy nghĩ đến những điều may mắn vui vẻ.

Người Việt có tục lệ mỗi khi Tết đến, dù làm bất cứ nghề gì, ở bất cứ đâu, kể cả những người xa xứ hàng ngàn cây số vẫn mong trở về sum họp dưới mái ấm gia đình trong ba ngày Tết, được khấn vái trước bàn thờ tổ tiên, nhìn lại ngôi nhà thờ, giếng nước, mảnh sân nhà, nơi mà gót chân một thời bé dại đã tung tăng và được sống lại với bao kỷ niệm đầy ấp yêu thương ở nơi mình cất tiếng chào đời. “Về quê ăn Tết”, đó không phải là một khái niệm thông thường đi hay về mà là một cuộc hành hương về cội nguồn, mảnh đất chôn rau cắt rốn.

Tuy lễ Tết bắt đầu từ ngày mùng một tháng Giêng (âm lịch) nhưng người dân Việt Nam đã chuẩn bị đón Tết từ trước đó gần nửa tháng. Việc đầu tiên là bà con cố gắng làm sao cho hoàn tất sớm công việc đồng áng vụ Đông Xuân để đến ngày đưa ông Táo về trời là đã

**Đường khoa học nâng cao, Xuân đất nước sáng ngời tư tưởng Đảng  
Cửa đầu tư mở rộng, Tết quê hương giàu đẹp ý lòng Dân.**

**PHAN THANH TỊNH**

xong công việc năm cũ, gác việc đồng áng nữa. Bước vào bất cứ nhà nào trong thời điểm này cũng có thể nhận thấy không khí chuẩn bị Tết nhộn nhịp, khẩn trương, từ việc mua sắm, may mặc đến việc trang trí nhà cửa, chuẩn bị bánh trái, cỗ bàn, đón tiếp người thân ở xa về...

Theo tục lệ, ngày 23 tháng Chạp là ngày đưa tiễn ông Táo về trời để tấu việc trần gian. Đây là tín hiệu phát đi để mọi nhà chuẩn bị đón Tết. Từ quan niệm Tết Cả trước hết là Tết của gia đình nên ai cũng có ý thức trang hoàng nhà cửa của mình sao cho sạch đẹp. Từ đầu làng đến ngõ xóm mọi người đồng sức dọn dẹp vệ sinh, phát quang từ đường cái vào ngõ, quét lại sân vườn, nhà cửa. Đặc biệt, mọi nhà đều phải chú ý đến bàn thờ ông bà, tổ tiên. Mọi vật thờ được lau chùi cẩn thận. Các bát hương được thay cát mới. Trước bàn thờ phải luôn trang nghiêm, trên bàn thờ lọ hoa tươi được đặt ở bên trái, bên phải là mâm ngũ quả với những sắc màu tươi thắm, mang đầy hương vị quê hương. Quả chín mùa xuân ngưng đọng nắng trời và nguồn sống từ lòng đất kết thành, dâng lên tổ tiên.

Việc chuẩn bị đón Tết cũng được tiến hành rất khẩn trương. Các mẹ, các chị rộn ràng trong công việc chợ búa, vừa bán những sản phẩm do gia đình làm ra, đồng thời chuẩn bị hương đèn, đường mật, sắm sửa mọi thứ trong nhà. Các cô gái đua nhau trở tài làm các loại bánh, mứt, chủ yếu làm mứt gừng, mứt đậu phộng, các loại bánh xoài, bánh in, bánh nếp... Đến ngày 30, lúc này mọi công việc chuẩn bị cho ngày Tết đã xong xuôi, mọi nhà đổ lửa làm mâm cơm cúng ông bà, tổ tiên, gọi là lễ cúng tất niên. Đối với mỗi gia đình, lễ cúng tất niên có một ý nghĩa rất quan trọng. Bấy giờ những người thân trong gia đình vì sinh kế, vì công việc phải sống xa, đến giờ này cũng đã tề tựu đông đủ. Trên bàn thờ, đèn nhang được thắp sáng, mâm cúng cũng được đặt lên một cách trang nghiêm. Người chủ gia đình mặc lễ phục chỉnh tề đứng trước bàn thờ tổ tiên đọc lời khấn ông bà, tổ

tiên về chung vui cùng con cháu. Trong tâm thức mọi người, lễ cúng tất niên trong gia đình là cuộc họp mặt đông đủ của người sống và người chết sau một năm. Hết tuần hương mâm cỗ được dọn xuống, cả nhà quây quần xung quanh cỗ bàn ăn uống, hàn huyên vui vẻ trong không khí thân tình ấm cúng.

Theo tục lệ của người dân Việt Nam, cứ chiều 30 Tết, tất cả anh em trong gia đình đã lập gia đình (dù ở xa hoặc gần) đều mang ít lễ vật (dù chỉ là gói trà, chai rượu, bó nhang) đến nhà người con cả hoặc nhà bố mẹ để thắp hương cho ông bà, tổ tiên thể hiện sự hiếu thảo.

Sau buổi cúng tiễn đưa năm cũ chiều 30, mọi nhà rộn ràng hơn, xóm làng vui vẻ hơn trong các tiết mục văn nghệ tại nhà truyền thống để chờ đón giờ phút giao thừa. Đến nửa đêm (đúng 12 giờ đêm cuối cùng của năm cũ), giờ phút giao thừa giữa hai năm đã điểm. Đây là thời khắc thiêng liêng *“khi đất trời giao cảm, cái chết, cái bất động tạm thời, muôn vật ngưng đọng lại trong phút giây rồi bùng ra một sức sống mới, sự tái sinh, sự đổi mới”*. Không khí xuân mới đã tràn về đầy sức sống. Khắp các con đường, ngõ hẻm, thôn xóm, vạn vật như ngủ như thức, mọi người bồn chồn chờ đợi buổi sáng đầu năm...

Khác với người châu Âu, giờ phút tiễn đưa năm cũ, đón chào năm mới thường đóng cửa ngồi uống rượu trong nhà, người Việt Nam lại đi ra đường, đi hái lộc, thắp hương ở các đền chùa. Khoảng 8 giờ sáng ngày mùng một Tết, bà con trong họ tộc, gia đình tập trung tại nhà người con trưởng (hoặc trưởng họ) để thắp hương ở từ đường và viếng mộ tổ tiên đầu năm. Sau đó lần lượt đi thăm từng nhà chúc nhau năm mới làm ăn phát đạt, con cháu giỏi giang, học hành đỗ đạt, rồi đi thăm bà con xóm làng, thăm hỏi nhau chuyện làm ăn trong năm qua và kế hoạch làm ăn vào năm mới, động viên nhau cố gắng hơn trong lao động sản xuất. Đây là dịp tình làng nghĩa xóm được thắt chặt, *“bán*

*anh em xa mua láng giềng gần*” thể hiện tính nhân văn của người Việt Nam. Lịch phân bố thời gian vui xuân như đã thành nếp quen: “*mồng một thì ở nhà cha, mồng hai nhà mẹ, mồng ba nhà thầy*”. Nhà cha chỉ bên nội, nhà mẹ chỉ bên ngoại, nhà thầy chỉ thầy dạy học, thầy dạy võ, thầy thuốc, thầy dạy nghề. Điều đó đủ nhắc nhở với mọi người sống phải trọn vẹn tình nghĩa với tổ tiên, ông bà nội ngoại, cha mẹ, luôn luôn biết ơn thầy, những ân nhân của mình. Sau đó mới đến hàng xóm láng giềng, bạn bè.

Người dân Việt Nam quan niệm rằng Tết Nguyên đán đánh dấu một cái gì thiêng liêng của bước đầu liên quan đến hạnh phúc riêng tư, vận hạn của cá nhân hay gia đình, được mất, thành công hay thất bại... Cho nên từ sáng mồng một, mọi người chỉ nói với nhau những lời hay ý đẹp, gặp nhau chúc mừng hy vọng. Bao điều không vui, không vừa lòng được gạt sang một bên. Người ta còn kiêng quét nhà sợ của cải, thần tài theo rác mà ra đi, kiêng đánh đập con cái, làm vỡ chén bát, sợ xui xẻo cả năm, kiêng mặc đồ xám, kiêng mượn đồ và cho mượn đồ. Đặc biệt mọi người rất kiêng cho lửa và xin lửa trong ba ngày Tết, bởi vì họ sợ cái đỏ, cái hên chuyển sang tay người khác. Đối với những nhà đang có tang, họ không đi lại thăm Tết hàng xóm vì sợ nhà đang có tang sẽ mang lại rủi ro không vui cho nhà người khác. Từ quan niệm đó, người Việt có tục lệ xông đất đầu năm. Sáng mồng một ai là người đến thăm

nhà đầu tiên là người xông đất. Tất cả mọi điều may rủi trong năm của gia đình đều mong chờ vào lộc người này. Người ta thích những ai có vía nhẹ, vui vẻ, xởi lởi, hiền lành, tốt nét, có đức độ đến xông đất cho nhà mình.

Cùng với tục xông đất là tục mừng tuổi. Sáng mồng một ông bà, cha mẹ mừng tuổi con cháu. Tiền mừng tuổi được bỏ trong tờ giấy hồng đào rất đẹp. Tuy nhiên tiền người mừng tuổi mang ý nghĩa tượng trưng hơn là giá trị thực của nó. Mừng tuổi phải chọn tiền mới. Khách đến chơi nhà cũng mừng tuổi trẻ con, trẻ con đến chơi các nhà quen cũng được chủ nhà mừng tuổi. Đây cũng là nét đẹp truyền thống của người Việt Nam.

Còn rất nhiều những phong tục Tết khác nữa, mang đậm bản sắc văn hóa của người Việt Nam. Nhưng trên hết và rõ nét nhất là những hành vi giao tiếp, là mối quan hệ ứng xử giữa người với người.

Ở đâu cũng vậy, thời nào cũng vậy, trong cuộc sống làm ăn, lao động, chung sống, tránh sao khỏi những điều không vừa ý, thậm chí những sai lầm thiếu sót, nhưng va vấp, xung đột. Thế nhưng Tết đến, con người như muốn quên đi những điều va vấp ấy. Ngày thường vốn đã “*chín bỏ làm mười*”, bước sang năm mới, giữa những ngày xuân đầy hứa hẹn, đón chào những điều tốt lành, con người như muốn gần gũi nhau hơn. Lòng yêu trẻ, kính già, tình làng nghĩa xóm, mỗi dịp xuân về, Tết đến như lại được bồi đắp thêm ■

**Vun gốc NGHĨA NHÂN Tết đến nở bừng hương vị TẾT  
Trồng cây ĐẠO LÝ Xuân về tỏa nước vạn hương thơm.**

**HOÀNG HIẾU NGHĨA**